SHAYBONIYLAR DAVRIDA BUXORO XONLIGINING IJTIMOIY HAYOTI

Turg‘unaliyeva Mohinur Sohibjon qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti Namangan filiali “ tarix “
Yonalish 2 bosqich
Turg‘unaliyeva Mohinur
turg‘unaliyevamohinur630@gmail.com
+998908562300

Annotatsiya

Ushbu maqolada Shayboniylar sulolasi hukmronligi davrida Buxoro xonligining ijtimoiy hayoti, jamiyatning tabaqalanishi, aholining asosiy ijtimoiy guruhlari hamda ularning jamiyatdagi o‘rni yoritiladi. XVI asrda Buxoroning siyosiy va iqtisodiy markaz sifatida rivojlanishi, shahar va qishloq aholisi hayoti, hunarmandchilik va savdo bilan shug‘ullanuvchi qatlamlarning faoliyati tahlil qilinadi.

Shuningdek, hukmdorlar, amaldorlar, harbiylar, ulamolar, ruhoniylar, savdogarlar, hunarmandlar, dehqonlar va boshqa ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi munosabatlar haqida ma’lumot beriladi. Maqolada vaqf mulklari, madrasalar va diniy muassasalarning jamiyat hayotidagi o‘rni ham ko‘rib chiqiladi. Shayboniylar davrida Buxoro xonligining ijtimoiy tuzilishi va kundalik hayotida yuz bergan o‘zgarishlar tarixiy manbalar asosida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Shayboniylar, Buxoro xonligi, ijtimoiy hayot, ijtimoiy tabaqalar, hunarmandchilik, savdo, dehqonlar, ulamolar, vaqf, madrasa, shahar aholisi.

Аннотация

В данной статье освещается социальная жизнь Бухарского ханства в период правления династии Шейбанидов. Рассматриваются социальная структура общества, основные социальные группы и их место в общественной жизни. Особое внимание уделяется жизни городского и сельского населения,

развитию ремесла и торговли, а также деятельности правителей, государственных чиновников, военных, улемов, духовенства, купцов, ремесленников и земледельцев.

Также рассматривается роль вакуфных владений, медресе и религиозных учреждений в общественной жизни Бухарского ханства. В статье анализируются особенности социальной структуры и повседневной жизни населения Бухарского ханства на основе исторических источников.

Ключевые слова: Шейбаниды, Бухарское ханство, социальная жизнь, социальные слои, ремесло, торговля, земледельцы, улемы, вакуф, медресе, городское население.

Annotation

This article examines the social life of the Bukhara Khanate during the rule of the Shaybanid dynasty. It focuses on the social structure of society, the main social groups, and their roles in public life. Particular attention is paid to the lives of urban and rural populations, the development of crafts and trade, and the activities of rulers, government officials, military personnel, scholars, religious figures, merchants, artisans, and farmers.

The article also discusses the role of waqf properties, madrasas, and religious institutions in the social life of the Bukhara Khanate. The characteristics of the social structure and everyday life of the population during the Shaybanid period are analyzed on the basis of historical sources.

Keywords: Shaybanids, Bukhara Khanate, social life, social groups, crafts, trade, farmers, ulama, waqf, madrasa, urban population.

Kirish: XVI asr Markaziy Osiyo tarixida siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy jarayonlar jadal kechgan muhim davrlardan biri hisoblanadi. Bu davrda Movarounnahr hududida Shayboniylar sulolasi hukmronligi o‘rnatilib, mintaqaning siyosiy hayotida yangi bosqich boshlandi. Shayboniylar davlatining tashkil topishi natijasida

Movarounnahr hududlarida yagona siyosiy hokimiyatni shakllantirishga harakat qilindi. Keyinchalik Buxoro shahri davlatning muhim siyosiy va madaniy markazlaridan biriga aylandi. Shu sababli mazkur davr tarixini o‘rganishda nafaqat siyosiy voqealar, balki aholining ijtimoiy hayotini tadqiq etish ham katta ahamiyatga ega.

Shayboniylar davrida jamiyat murakkab ijtimoiy tuzilishga ega bo‘lgan. Aholi o‘zining ijtimoiy mavqei, mashg‘uloti, mulki va davlat boshqaruvidagi o‘rniga ko‘ra turli guruhlarga bo‘lingan. Hukmdor va uning sulolasi, amaldorlar, harbiylar, diniy ulamolar, savdogarlar, hunarmandlar, dehqonlar hamda boshqa aholi qatlamlari jamiyatning asosiy qismini tashkil etgan. Har bir ijtimoiy guruhning davlat va jamiyat hayotida o‘ziga xos vazifasi bo‘lgan. Ayniqsa, hukmdorlar va davlat amaldorlari siyosiy boshqaruvni amalga oshirgan bo‘lsa, ulamolar va diniy arboblar ma’naviy hamda ta’lim sohasida muhim mavqega ega bo‘lgan.

Buxoro xonligining ijtimoiy hayotida shaharlar alohida o‘rin tutgan. Buxoro, Samarqand, Qarshi, Toshkent va boshqa yirik shaharlarda hunarmandchilik, savdo-sotiq va ta’lim rivojlangan. Shaharlarda turli kasb egalari — kulollar, to‘quvchilar, zargarlar, temirchilar, kosiblar va boshqa hunarmandlar faoliyat olib borgan. Bozorlar esa nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotning ham muhim markazi hisoblangan. Savdo yo‘llari orqali Buxoro xonligi boshqa hududlar bilan iqtisodiy va madaniy aloqalarni rivojlantirgan.

Qishloq aholisi hayotida esa dehqonchilik va chorvachilik asosiy o‘rin egallagan. Yerga egalik qilish va undan foydalanish masalalari jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga bevosita ta’sir ko‘rsatgan. Yerlarning davlat, xususiy shaxslar va vaqf mulklari shaklida mavjud bo‘lishi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning muhim jihatlaridan biri bo‘lgan. Vaqf mulklari hisobidan masjid, madrasa va boshqa diniy-ma’rifiy muassasalar faoliyati ta’minlangan.

Shayboniylar davrida ta’lim va diniy muassasalar ham jamiyat hayotida muhim ahamiyat kasb etgan. Buxoro ilm-fan va diniy ta’lim markazlaridan biri sifatida

rivojlanib, madrasalarda diniy fanlar bilan bir qatorda ayrim dunyoviy bilimlar ham o‘rganilgan. Ulamolar va mudarrislarning jamiyatdagi nufuzi yuqori bo‘lgan. Bu davrda ilm-ma’rifat, adabiyot va me’morchilikning rivojlanishi ham ijtimoiy hayotning muhim ko‘rinishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur mavzuni o‘rganish Shayboniylar davrida Buxoro xonligi jamiyatining qanday tuzilganini, turli ijtimoiy qatlamlarning o‘zaro munosabatlarini, shahar va qishloq aholisi hayotini hamda davlat va diniy muassasalarning jamiyatdagi o‘rnini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu jihatdan, Shayboniylar davrida Buxoro xonligining ijtimoiy hayotini tadqiq etish O‘zbekiston tarixining muhim masalalaridan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi Shayboniylar hukmronligi davrida Buxoro xonligining ijtimoiy tuzilishi va aholi hayotini o‘rganish, jamiyatdagi asosiy ijtimoiy qatlamlarning mavqei va faoliyatini yoritish hamda mazkur davrda yuz bergan ijtimoiy jarayonlarni tarixiy manbalar asosida tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism:XVI asr boshlarida Movarounnahr hududida siyosiy hokimiyat uchun kurashlar kuchayib, natijada Muhammad Shayboniyxon boshchiligidagi Shayboniylar sulolasi hokimiyatni egalladi. 1500–1501-yillarda Samarqand va Movarounnahrning muhim hududlari Shayboniylar qo‘liga o‘tdi. Shayboniyxonning 1510-yilda vafotidan keyin ham Shayboniylar sulolasi Movarounnahrdagi hukmronligini davom ettirdi. XVI asr davomida davlatning siyosiy markazlari o‘zgarib turgan bo‘lsa-da, Buxoro asta-sekin muhim siyosiy markazga aylandi. Abdullaxon II davrida Buxoroning siyosiy mavqei yanada kuchaydi.

Shayboniylar davrida jamiyat murakkab ijtimoiy tuzilishga ega bo‘lgan. Aholining jamiyatdagi mavqei uning kelib chiqishi, boyligi, egallagan mansabi, mulki va kasbiga qarab belgilanardi. Jamiyatning yuqori qatlamini xon, sultonlar, shahzodalar va yirik amaldorlar tashkil etgan. Ularning qo‘lida katta yer-mulklar, davlat lavozimlari va siyosiy hokimiyatning muhim qismlari jamlangan edi. Xon

davlatning oliy hukmdori hisoblanib, siyosiy, harbiy va ma’muriy masalalarda asosiy vakolatga ega bo‘lgan.

Davlat boshqaruvida turli mansabdor shaxslar faoliyat yuritgan. Ular soliq yig‘ish, harbiy ishlarni tashkil etish, hududlarni boshqarish, tartibni saqlash va davlat xazinasini nazorat qilish kabi vazifalarni bajargan. Ayrim yirik amaldorlar katta yer egaligiga ega bo‘lib, mahalliy hududlarda sezilarli ta’sir kuchiga ega bo‘lganlar.

Jamiyatning muhim qatlamlaridan yana biri diniy ulamolar va ruhoniylar edi. Shayboniylar davrida islom dini jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ulamolarning mavqei ancha yuqori bo‘lgan. Masjid va madrasalar nafaqat diniy, balki ta’lim va ma’rifat markazlari sifatida ham faoliyat ko‘rsatgan. Diniy arboblar ta’lim berish, diniy marosimlarni boshqarish va huquqiy masalalarni hal qilishda ishtirok etganlar.

Jamiyatning asosiy qismini esa dehqonlar, hunarmandlar, savdogarlar va boshqa mehnatkash aholi tashkil etgan. Ularning faoliyati davlatning iqtisodiy hayotini ta’minlab turgan. Ayniqsa, qishloq aholisi dehqonchilik va chorvachilik bilan shug‘ullangan bo‘lsa, shaharlarda hunarmandchilik va savdo keng rivojlangan.

Shayboniylar davrida ijtimoiy munosabatlar faqat yuqori va quyi tabaqalar o‘rtasidagi munosabatlardan iborat bo‘lmagan. Mahalla, qarindoshlik, kasb-hunar uyushmalari, diniy jamoalar va boshqa mahalliy ijtimoiy tuzilmalar ham aholining kundalik hayotida muhim rol o‘ynagan. Ayniqsa, shaharlarda mahalla aholining ijtimoiy hayotini tashkil etishda muhim o‘rin tutgan.

Buxoro xonligining ijtimoiy hayotini tushunishda yer egaligi munosabatlari alohida ahamiyatga ega. Chunki XVI asr jamiyatining asosiy iqtisodiy tayanchi qishloq xo‘jaligi bo‘lgan. Aholining katta qismi dehqonchilik bilan shug‘ullangan va ularning hayoti yer, suv hamda hosildorlik bilan chambarchas bog‘liq edi.

Movarounnahrda sug‘orma dehqonchilik qadimdan rivojlangan bo‘lib, Shayboniylar davrida ham sug‘orish tizimlari katta ahamiyat kasb etgan. Zarafshon,

Qashqadaryo va boshqa daryolardan foydalanib, ekin maydonlari sug‘orilgan. Bug‘doy, arpa, guruch, paxta, meva va sabzavotlar yetishtirilgan. Chorvachilik ham qishloq xo‘jaligining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan.

Yer egaligining turli shakllari mavjud edi. Davlat tasarrufidagi yerlar, xususiy mulklar va vaqf yerlari shular jumlasidan edi. Davlat yerlari hukmdor va davlat tasarrufida bo‘lgan. Ayrim yerlar xizmatlari uchun amaldorlarga yoki harbiylarga berilishi mumkin edi. Xususiy yerlar esa alohida shaxslar yoki oilalarga tegishli bo‘lgan.

Vaqf yerlari diniy va ta’lim muassasalariga ajratilgan mulklar hisoblangan. Ularning daromadlari masjidlar, madrasalar, maqbaralar va boshqa diniy-ma’rifiy muassasalarni saqlashga sarflangan. Vaqf tizimi Buxoro jamiyatining nafaqat diniy, balki ijtimoiy va iqtisodiy hayotida ham muhim o‘rin egallagan.

Qishloq aholisi uchun suv masalasi ham juda muhim edi. Sug‘orish inshootlarini saqlash, ariqlarni tozalash va suvdan foydalanish tartibini belgilash jamoaviy mehnatni talab qilgan. Shu sababli qishloq jamoalari o‘zaro hamkorlik qilishga majbur bo‘lgan. Qishloq aholisi o‘z xo‘jaligini yuritish bilan birga davlatga turli soliqlar va majburiyatlarni bajargan.

Soliq tizimi aholining ijtimoiy hayotiga bevosita ta’sir ko‘rsatgan. Dehqonlardan yer va hosil bilan bog‘liq turli to‘lovlar undirilgan. Soliqlardan tashqari ayrim hollarda mehnat majburiyatlari ham mavjud bo‘lgan. Soliq miqdori va yig‘ilish tartibi hudud, xo‘jalik turi va siyosiy vaziyatga qarab farq qilishi mumkin edi.

Qishloq aholisi hayoti faqat iqtisodiy faoliyat bilangina cheklanmagan. Qishloqlarda mahalliy jamoalar, qarindoshlik munosabatlari va diniy an’analar muhim o‘rin tutgan. To‘ylar, marosimlar, diniy bayramlar va boshqa an’analar aholining kundalik hayotining ajralmas qismi bo‘lgan.

Shayboniylar davrida Buxoro shahri Markaziy Osiyoning muhim shaharlaridan biri bo‘lib, uning ijtimoiy hayotida hunarmandlar va savdogarlar katta o‘rin egallagan.

Shahar aholisi turli kasb va mashg‘ulotlarga ega bo‘lgan. Hunarmandchilikning rivojlanishi Buxoroning iqtisodiy hayotini mustahkamlash bilan birga, shaharda turli ijtimoiy qatlamlarning shakllanishiga ham ta’sir ko‘rsatgan.

Buxoroda to‘qimachilik, kulolchilik, temirchilik, misgarlik, zargarlik, ko‘nchilik, duradgorlik va boshqa hunar turlari rivojlangan. Hunarmandlar o‘z mahsulotlarini mahalliy bozorlarda sotganlar. Ayrim mahsulotlar esa boshqa shaharlarga va uzoq hududlarga olib chiqilgan. Ayniqsa, to‘qimachilik mahsulotlari, gilamlar, metall buyumlar, kulolchilik mahsulotlari va zargarlik buyumlari savdoda muhim o‘rin egallagan.

Hunarmandchilik bilan shug‘ullanuvchi kishilar ko‘pincha ma’lum kasb doirasida faoliyat olib borgan. Hunar avloddan-avlodga o‘tib, oilaviy an’anaga aylangan. Ustoz-shogird tizimi orqali yoshlar kasb-hunarni o‘rgangan. Bu tizim nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim bo‘lgan.

Savdogarlar ham Buxoro jamiyatining nufuzli qatlamlaridan biri hisoblangan. Buxoro geografik jihatdan muhim savdo yo‘llari kesishgan hududda joylashgani sababli turli mamlakatlar va mintaqalar bilan savdo aloqalariga ega edi. Savdo orqali ipak, matolar, metall buyumlar, ziravorlar, qog‘oz, chorvachilik mahsulotlari va boshqa tovarlar almashilgan.

Bozorlar shaharning iqtisodiy markazi bo‘lishi bilan birga, aholining ijtimoiy hayotida ham katta ahamiyatga ega edi. Bozorlarda nafaqat savdo amalga oshirilgan, balki turli kasb egalari, sayohatchilar, hunarmandlar va aholining boshqa qatlamlari uchrashgan. Shu sababli bozorlar shaharning ijtimoiy hayotining muhim markazlaridan biri bo‘lgan.

Buxorodagi mahallalar ham shahar ijtimoiy hayotining muhim qismi edi. Aholi ko‘pincha yashash joyi va kasbiga ko‘ra muayyan mahallalarda to‘plangan. Mahalla aholisi o‘zaro yordam, marosimlar va jamoaviy tadbirlar orqali ijtimoiy aloqalarni mustahkamlagan.

Shayboniylar davrida islom dini Buxoro xonligi ijtimoiy hayotining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo‘lgan. Diniy qadriyatlar aholining kundalik turmushiga, oilaviy munosabatlariga, ta’limiga va axloqiy qarashlariga katta ta’sir ko‘rsatgan. Masjidlar, madrasalar va boshqa diniy muassasalar jamiyat hayotida muhim vazifalarni bajargan.

Buxoro qadimdan ilm va ma’rifat markazlaridan biri sifatida tanilgan. Shayboniylar davrida ham bu an’ana davom etdi. Madrasalarda diniy fanlar, jumladan, Qur’on, hadis, fiqh, tafsir kabi fanlar o‘qitilgan. Ayrim ta’lim muassasalarida til, mantiq, adabiyot va boshqa bilimlarga ham e’tibor berilgan.

Ulamolar jamiyatda katta hurmatga ega bo‘lgan. Ular diniy ta’lim berishdan tashqari, nikoh, meros, mulk va boshqa masalalarda aholiga maslahat berganlar. Qozilar esa sud-huquq masalalarida faoliyat yuritgan. Shu tariqa diniy bilimga ega bo‘lgan kishilar jamiyatning huquqiy va ma’naviy hayotida ham ishtirok etgan.

Shayboniylar davrida Buxoroda madrasalar qurilishi va ularning faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga katta e’tibor berilgan. Madrasalar nafaqat ta’lim berish, balki talabalarni turar joy va oziq-ovqat bilan ta’minlash kabi ijtimoiy vazifalarni ham bajargan. Bunday muassasalar vaqf mulklari hisobidan ta’minlangan.

Diniy bayramlar va marosimlar ham aholining kundalik hayotida muhim o‘rin egallagan. Ramazon va Qurbon hayitlari, juma namozi hamda boshqa diniy tadbirlar jamiyat a’zolarini birlashtiruvchi omillardan bo‘lgan. Diniy an’analar oilaviy va jamoaviy munosabatlarda ham o‘z aksini topgan.

Shayboniylar davridagi ijtimoiy hayotning muhim jihatlaridan biri oila va qarindoshlik munosabatlaridir. Oila jamiyatning asosiy ijtimoiy bo‘g‘ini hisoblangan. Oilada ota-ona va farzandlar o‘rtasidagi munosabatlar, qarindoshlik aloqalari va o‘zaro yordam muhim ahamiyatga ega bo‘lgan.

Nikoh va oila qurish masalalarida diniy urf-odatlar muhim rol o‘ynagan. To‘y marosimlari turli an’analar asosida o‘tkazilgan. Nikohdan tashqari, tug‘ilish, sunnat,

vafot va boshqa marosimlar ham jamiyatning umumiy madaniy hayotida muhim o‘rin egallagan.

Ayollarning hayotdagi mavqei ularning oilaviy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlariga qarab turlicha bo‘lgan. Saroy va yuqori tabaqa vakillari bo‘lgan ayollar ayrim hollarda katta mulklarga ega bo‘lgan yoki xayriya va bunyodkorlik ishlarida ishtirok etgan. Oddiy oilalardagi ayollar esa uy-ro‘zg‘or ishlari bilan birga hunarmandchilik va boshqa mehnat faoliyatlarida qatnashganlar.

Kundalik turmushda kiyinish madaniyati, oziq-ovqat, uy-joy, mehmondo‘stlik va marosimlar muhim o‘rin tutgan. Shaharlarda aholining turmush tarzi qishloqlarga nisbatan ko‘proq savdo va hunarmandchilik bilan bog‘liq bo‘lgan. Qishloqlarda esa turmush tarzi asosan dehqonchilik va chorvachilikka asoslangan.

Buxoro shahri aholisi orasida turli ijtimoiy guruhlar yashagan. Ularning kundalik hayotida mahalla, bozor, masjid va boshqa jamoat joylari katta ahamiyatga ega bo‘lgan. Odamlar o‘zaro yordam va hamkorlik asosida ko‘plab ijtimoiy tadbirlarni amalga oshirganlar.

Shayboniylar davrining ijtimoiy hayotiga xos jihatlardan biri davlat hokimiyati, yer egaligi va diniy institutlarning o‘zaro chambarchas bog‘liqligidir. Hukmdorlar davlatni boshqarishda amaldorlar va harbiylarga tayangan bo‘lsalar, jamiyatning ma’naviy hayotida ulamolar va diniy muassasalar katta mavqega ega bo‘lgan.

Ijtimoiy mavqe ko‘p hollarda mulkiy holat va mansab bilan bog‘liq bo‘lgan. Yirik yer egalari, amaldorlar va savdogarlar jamiyatda nisbatan yuqori mavqega ega bo‘lgan. Hunarmandlar va dehqonlar esa davlatning asosiy iqtisodiy tayanchini tashkil etgan. Shu bilan birga, shahar va qishloq aholisi o‘rtasida turmush tarzi va iqtisodiy faoliyat jihatidan farqlar mavjud bo‘lgan.

Shayboniylar davrida Buxoroning rivojlanishi ijtimoiy hayotning jonlanishiga ham ta’sir ko‘rsatdi. Shaharlarning kengayishi, savdo-sotiqning rivojlanishi, yangi madrasalar va me’moriy inshootlarning barpo etilishi aholining ijtimoiy va madaniy

hayotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatgan. Buxoro ilm-fan, diniy ta’lim, savdo va hunarmandchilik markazi sifatida o‘z mavqeini mustahkamlab bordi.

Umuman olganda, Shayboniylar davrida Buxoro xonligining ijtimoiy hayoti turli qatlamlar, davlat boshqaruvi, yer egaligi, diniy muassasalar, shahar va qishloq jamoalari o‘rtasidagi murakkab munosabatlar asosida shakllangan. Bu davrda jamiyatning iqtisodiy va ma’naviy hayoti bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, Buxoroning siyosiy va madaniy markaz sifatidagi mavqei uning ijtimoiy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatgan.

Xulosa:Xulosa qilib aytganda, Shayboniylar davrida Buxoro xonligining ijtimoiy hayoti o‘ziga xos va murakkab jarayonlar asosida shakllangan. Jamiyatda xon va sulola vakillari, davlat amaldorlari, harbiylar, ulamolar, savdogarlar, hunarmandlar, dehqonlar va boshqa ijtimoiy qatlamlar mavjud bo‘lib, ularning har biri davlat va jamiyat hayotida muayyan vazifani bajargan.

Bu davrda aholining asosiy mashg‘ulotlari dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik va savdo-sotiqdan iborat bo‘lgan. Ayniqsa, Buxoro shahri hunarmandchilik va savdo rivojlangan yirik markazlardan biri sifatida shakllangan. Turli kasb egalari tomonidan tayyorlangan mahsulotlar ichki bozorlarda sotilgan va boshqa hududlarga ham olib chiqilgan.

Qishloq aholisi hayotida yer va suv masalalari muhim o‘rin egallagan. Sug‘orma dehqonchilikning rivojlanishi aholining turmush tarziga katta ta’sir ko‘rsatgan. Davlat, xususiy va vaqf yerlarining mavjudligi jamiyatdagi iqtisodiy munosabatlarning muhim jihatlaridan biri bo‘lgan.

Shuningdek, diniy hayot ham jamiyatning ajralmas qismi hisoblangan. Masjidlar va madrasalar aholining diniy hamda ilmiy bilimlarini oshirishda muhim rol o‘ynagan. Ulamolar va mudarrislar jamiyatda katta hurmatga ega bo‘lib, ta’lim, ma’naviyat va diniy masalalarda faol ishtirok etganlar.

Shayboniylar davrida oilaviy munosabatlar, mahalla hayoti, urf-odat va marosimlar ham aholining kundalik turmushida muhim ahamiyat kasb etgan. Shahar va qishloq aholisi turmush tarzida ayrim farqlar mavjud bo‘lsa-da, diniy qadriyatlar, qarindoshlik va jamoaviy munosabatlar ularni birlashtirib turgan.

Umuman olganda, Shayboniylar davrida Buxoro xonligining ijtimoiy hayoti siyosiy boshqaruv, iqtisodiy faoliyat, diniy-ma’rifiy hayot va an’anaviy qadriyatlarning o‘zaro ta’siri asosida rivojlangan. Bu davrdagi ijtimoiy jarayonlarni o‘rganish Buxoro xonligi tarixini, aholining turmush tarzini va jamiyatning rivojlanish xususiyatlarini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmedov B. O‘zbekiston tarixi manbalari. — Toshkent: O‘qituvchi. (2001).
2. Ahmedov B. A. O‘zbekiston xalqlari tarixi manbalari. — Toshkent. (1991).
3. Azamat Ziyo. O‘zbek davlatliligi tarixi. — Toshkent: Sharq. (2000).
4. Burton A. The Bukharans: A Dynastic, Diplomatic and Commercial History 1550–1702. — London: Routledge. (1997).
5. Muhammad Solih. Shayboniynoma. — Toshkent. (1989).
6. Fazlulloh ibn Ruzbihon Isfahoniy. Mehmonnomayi Buxoro. — Toshkent. (1997).
7. Hofiz Tanish Buxoriy. Abdullanoma. — Toshkent: Sharq. (1999).
8. V. V. Turkestan v epokhu mongolskogo nashestviya. — Moskva. (1963).
9. Bartold V. V. Ulugbek i ego vremya. — Moskva: Nauka. (1964).
10. Toshkent. Bukhara III: After the Mongol Invasion. Encyclopaedia Iranica. — 1997.